

**PREGLED STANJA,
POTREBA I UČESNIKA**
u oblasti upravljanja
viškovima i otpadom
od hrane u Beogradu

CENTAR ZA
UNAPREĐENJE
ZIVOTNE SREDINE

Pregled stanja, potreba i učesnika u oblasti upravljanja viškovima i otpadom od hrane u Beogradu

Izdavač: Centar za unapređenje životne sredine

Za izdavača: Ivana Jovčić

Urednica: Ivana Jovčić

Autori: Vladan Ščekić, Ivana Jovčić

Lektura i korektura: Marijana Milošević

Fotografija na naslovnoj strani: freepik.com

Dizajn i priprema publikacije: ADV studio

ISBN-978-86-915643-7-7

Elektronska publikacija: Beograd, jun 2021. godine

Stavovi izneti u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost autora i njegovih saradnika i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Programa Ujedinjenih nacija za životnu sredinu.

Ova publikacija objavljena je uz finansijsku pomoć Programa Ujedinjenih nacija za životnu sredinu.

/SADRŽAJ

UVOD	2
OTPAD OD HRANE U BEOGRADU	5
IDENTIFIKOVANI NEDOSTACI U PODACIMA	8
Potrebe za novim istraživanjima	10
PREGLED STANJA, POSTOJEĆIH JAVNIH POLITIKA I INICIJATIVA U BEOGRADU	12
Pregled javnih politika koje (delimično) regulišu pitanje otpada od hrane	14
Pregled postojećih inicijativa	18
ULOGA TEHNOLOGIJE U SMANJENJU OTPADA OD HRANE	21
PREPORUKE	24
Šta potrošači mogu učiniti?	25
Šta donosioci odluka u Beogradu mogu učiniti?	26
Šta mogu učiniti kompanije?	27
Šta organizacije civilnog društva mogu uraditi?	28
Šta mediji mogu uraditi?	29
Šta razvojni partneri mogu uraditi?	30

/UVOD/

Izazovi u vezi sa otpadom od hrane u Srbiji još uvek nisu prepoznati kao važno društveno i ekološko pitanje. Iako je Vlada Republike Srbije potvrdila svoju opredeljenost da podrži Agendu održivog razvoja UN do 2030. godine (kao članica Otvorene radne grupe za Ciljeve održivog razvoja i Međuvladinog komiteta eksperata za finansiranje održivog razvoja)¹, i formirala je Međusektorsku radnu grupu za implementaciju ciljeva održivog razvoja u 2015. godini i Radnu grupu za izradu Zakona o viškovima hrane u 2016. godini², ne postoje zakoni (niti nacrti zakona) koji su u pripremi kako bi se regulisali viškovi, kao i otpad od hrane u Srbiji.

Situacija u Beogradu je ista kao i na republičkom nivou. Nacrt plana upravljanja otpadom u gradu Beogradu (2021-2030)³ prepoznaje otpad od hrane samo kao posebnu kategoriju biorazgradivog otpada i predviđa skup mera koje nemaju nikakvu izvršnu snagu. Štaviše, planirano je da se sav biorazgradivi otpad u Beogradu spaljuje radi proizvodnje energije.

Ova studija bavi se razmatranjem otpada od hrane u gradu Beogradu, procenjuje zakonodavni okvir koji reguliše otpad od hrane, identifikuje ključne aktere i inicijative koji se bave pitanjem otpada od hrane, predstavlja dostupne podatke i potrebu za daljim radom na prikupljanju doslednih i visokokvalitetnih podataka, mapira tehnološka rešenja za smanjenje otpada od hrane i predlaže ključne preporuke za dalje korake u borbi za smanjenje otpada od hrane.

Cilj ove studije slučaja je da pruži pregled stanja kada je reč o otpadu od hrane u Beogradu. Ovo je prva studija ove vrste u kojoj su prikupljeni i predstavljeni svi dostupni podaci, koji pružaju dokaze o važnosti kontinuiranog razvoja zakonodavstva, istraživačkih projekata i kapaciteta za smanjenje otpada od hrane u Beogradu.

1 Izveštaj o napretku u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja do 2030. godine u Republici Srbiji, decembar 2020, [link](#)

2 Novine „Politika“, [link](#)

3 Grad Beograd (2020), Lokalni plan upravljanja otpadom grada Beograda 2021-2030, [link](#)

Obim ove studije ograničen je na stvaranje otpada u maloprodajnim i ugostiteljskim objektima i domaćinstvima u Beogradu.

Usled značajnog nedostatka podataka nije prikazan uticaj otpada od hrane na životnu sredinu.

Analiza uključuje četiri koraka:

- a) Sistematski pregled zakonodavstva radi identifikacije zakona koji se bave pitanjem otpada od hrane;
- b) Pregled literature radi identifikacije i korišćenja studija, sprovedenih u prethodnom trogodišnjem periodu;
- c) Intervjue s predstavnicima organizacija (uključujući i privredne subjekte i organizacije civilnog društva) koje se bave otpadom od hrane u Beogradu, putem individualizovanih upitnika, a radi dobijanja detaljnijih podataka o različitim aspektima nastanka otpada od hrane;
- d) Mapiranje podataka iz koraka (a), (b) i (c) za analizu i sistematizaciju informacija o postojećoj situaciji u vezi sa otpadom od hrane u Beogradu.

OTPAD OD HRANE U BEOGRADU

Postojeći podaci o otpadu od hrane u Beogradu (uključujući informacije o recikliranju)

Ne postoje dostupni podaci o otpadu od hrane nastalom u Beogradu koji bi mogli biti upotrebljeni za bolje razumevanje trenutne situacije, zbog čega će, onde gde je prigodno, biti predstavljeni podaci s nacionalnog nivoa.

Analiza strukture komunalnog otpada u Beogradu, koji iznosi oko 210.000 tona godišnje⁴, pokazuje da drugi biorazgradivi otpad (uglavnom kuhinjski otpad) čini 32,7% ukupnog otpada, odnosno 68.670 tona.

U Beogradu ne postoji sistem odvojenog prikupljanja biorazgradivog kućnog otpada. Prikupljeni otpad odlaže se zajedno sa ostalim mešovitim otpadom na deponiju kojom upravlja grad Beograd. Dosad nije sprovedena nijedna od mogućnosti za recikliranje: kompostiranje, anaerobna digestija, spaljivanje itd.

Domaćinstva

Domaćinstva u Srbiji godišnje bacaju 247.000 tona hrane⁵, 35 kg po stanovniku, bez obzira na uzrast. Uzimajući u obzir podatke o broju stanovnika s poslednjeg popisa⁶, količina bačene hrane u Beogradskom regionu je približno 57.500 tona hrane. Imajući u vidu da se u gradovima stvara veća količina otpada od hrane u odnosu na ruralne delove, može se pretpostaviti da je ova vrednost veća od navedene.

Najčešći otpad od hrane koji stvaraju pojedinci i domaćinstva čine: hleb (10,18 kg), proizvodi od mesa (7,18 kg), proizvodi od mleka (6,74 kg), voće (5,70 kg) i povrće (5,33 kg). Podaci postoje samo za Republiku Srbiju, ne i za Beograd. Kvantifikacija otpada od hrane u domaćinstvima izvršena

4 Grad Beograd (2020), Lokalni plan upravljanja otpadom grada Beograda 2021–2030, [link](#)

5 Centar za unapređenje životne sredine (2019), Koliko zaista bacamo hrane – Analiza istraživanja o bacanju hrane u domaćinstvima u Srbiji, [link](#)

6 Republički zavod za statistiku (2011), Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Srbiji, [link](#)

je na osnovu samoprocene ispitanika. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 784 ispitanika: oflajn (381) i onlajn (403).

Podaci o procenama otpada od hrane u domaćinstvima dobijeni u ovom istraživanju nisu u skladu s podacima Izveštaja o indeksu bačene hrane Programa za životnu sredinu Ujedinjenih nacija⁷ o otpadu od hrane za 2021. godinu, gde je navedeno da se u Srbiji proizvodi 83 kg po stanovniku godišnje.

Ugostiteljstvo

Sektor ugostiteljstva u Srbiji proizvodi oko 40.000 tona otpada od hrane⁸ – skoro 6 kg po stanovniku godišnje. Procenjuje se da je 20% te količine kuhinjski otpad, tj. otpad nastao tokom pripreme hrane. Ovaj segment otpada sastoji se od nejestivih delova hrane, kao što su kosti, ljuske jaja itd. Od ukupne količine hrane servirane potrošačima 15% ostaje nepojedeno u obliku otpada s tanjira. Većina ovog otpada, procenjuje se 99%, odlaže se na deponije i ostavlja veoma štetan uticaj na životnu sredinu, a nema ekonomski povoljan uticaj. Preostali deo se uglavnom koristi za kompostiranje i proizvodnju biogasa – goriva za proizvodnju električne energije. Ne postoje odvojeni podaci za Beograd već samo za Republiku Srbiju. Istraživanje je urađeno na osnovu samoprocene ispitanika, na malom uzorku: telefonski intervjui (70) i dubinski intervjui (17).

Maloprodajni sektor

Procenjena vrednost⁹ količine hrane povučene iz prodaje¹⁰ bila je oko 50 miliona dolara (4,8 milijardi dinara) u 2018. godini, a oko 57,5 miliona dolara (5,5 milijardi dinara) u 2019. godini. Ne postoje odvojeni podaci za Beograd, već samo za Republiku Srbiju.

U hrani povučenoj iz prodaje najveći udeo ima sveže voće i povrće, zatim kvarljiva hrana, meso i proizvodi od mesa, riba i konditorski proizvodi.

Troškovi uništavanja hrane, u skladu sa zakonodavstvom Republike Srbije, kreću se između 32 i 313 dolara (3.200–32.000 dinara) po toni.

7 UNEP Food Waste Index Report 2021, [link](#)

8 GIZ (2019), Procena efekata uvođenja cirkularne ekonomije – Otpad od hrane u HORECA sektoru, [link](#)

9 Smart kolektiv (2020), Kreiranje stimulativnog okvira za doniranje hrane, [link](#)

10 Ne postoje odvojeni podaci za sektor maloprodaje. Prikazani iznos predstavlja ukupnu količinu hrane povučene iz prodaje od strane maloprodaje i proizvođača hrane zajedno.

Procenjena prosečna godišnja vrednost donirane hrane u Srbiji, tokom 2018. i 2019. godine, iznosi oko 5,5 miliona dolara (525 miliona dinara). Prosečna procenjena vrednost donacija hrane u trgovačkim lancima je oko 3,4 miliona dolara (325 miliona dinara), a kod proizvođača hrane 2,1 milion dolara (200 miliona dinara). Nije poznato da li je pomenuta hrana donirana pre isteka njenog roka trajanja.

Nisu dostupni tačni podaci o količini hrane povučene iz prodaje, kao ni podaci o količini donirane hrane. Upitnik je dostavljen kompanijama iz oblasti maloprodaje i prehrambene industrije. Kontaktirano je ukupno 57 kompanija, od kojih se 20 bavi trgovinom i maloprodajom, a 37 proizvodnjom hrane. Nije poznat tačan broj kompanija koje su popunile upitnik.

Nedostaci istraživanja o otpadu od hrane i donaciji hrane u proizvodnim i trgovačkim preduzećima u Srbiji ogledaju se u malom broju kompanija koje su popunile upitnik, i na pretpostavci iste prakse u svim kompanijama bez obzira na njihovu veličinu. Upitnik su popunila isključivo velika preduzeća (od kojih je većina deo multinacionalnih kompanija), što ne daje jasan uvid za mala i srednja preduzeća.

IDENTIFIKOVANI NEDOSTACI U PODACIMA

Podaci o varijabilama otpada od hrane u gradu Beogradu, pa i u Srbiji, raštrkani su, nepotpuni, nejasni i s niskim stepenom pouzdanosti, zbog činjenice da uglavnom potiču iz samoprocena i procena desktop istraživanja. Iako postoji mali broj istraživanja i studija o otpadu od hrane u različitim sektorima, nijedno od njih ne uključuje podatke iz direktnog merenja nastalog otpada od hrane, kao ni segmentirane podatke za Beograd.

Republički zavod za statistiku pruža podatke praćenja indikatora ciljeva održivog razvoja, međutim, ne postoje podaci za praćenje potcilja 12.3.2, i indikatori još uvek nisu postavljeni.

Nedostatak podataka o stvaranju otpada od hrane je prvi i najvažniji korak potreban za praćenje ove vrste otpada, ali otpad od hrane je još uvek klasifikovan kao drugi biorazgradivi otpad, što onemogućava dalje procene i direktno merenje od strane javnih komunalnih preduzeća. Da bi se dobilo više podataka s većim stepenom pouzdanosti, u podatke o stvaranju otpada od hrane potrebno je uključiti barem sledeće informacije: direktna merenja strukture otpada sa izdvojenim podacima za otpad od hrane u domaćinstvima, iz maloprodajnih kompanija, ugostiteljskih objekata, kao i količine hrane poslate na uništenje.

Uzroci nastanka otpada od hrane takođe su važan skup podataka za dalje razumevanje faktora ponašanja i ličnih faktora koji uslovljavaju stvaranje otpada od hrane, kao i interakcije ovih faktora s društvenim faktorima. Ove uzroke bi trebalo redovno ispitivati i uključiti podatke o planiranju, kupovini, skladištenju, pripremi i potrošnji hrane (faktori ponašanja), i povezati ih s demografskim podacima i stavovima (lični faktori) i podacima o lancu snabdevanja i regulatornim podacima (društveni faktori).

U pogledu uzroka nastanka otpada od hrane u maloprodaji i ugostiteljstvu takođe postoji značajna potreba za daljim istraživanjem podataka, povezanih sa uzrocima specifičnim za industrije, radi dobijanja pouzdanih informacija o količinama otpada od hrane i tačkama intervencije za smanjenje otpada od hrane.

Podaci o donacijama hrane pomoći će u praćenju nekoliko važnih skupova podataka, kao što su: količine i vrednost preraspodeljene hrane; vrste donirane hrane; informacije o doniranim proizvodima blizu datuma isteka njihovog roka trajanja; broj i vrste (multinacionalne, velike, srednje i male) kompanija koje doniraju hranu, kao i organizacija koje prihvataju donacije, a samim tim i broj ljudi pogođen nedostatkom hrane.

Podaci o uticaju otpada od hrane na lokalnu životnu sredinu (na klimu, prirodu i zagađenje) predstavljaju jedno od ključnih istraživanja koje je potrebno sprovesti kako bi se utvrdio uticaj otpada od hrane na: emisiju gasova sa efektom staklene bašte (ugljen-dioksid, metan), upotrebu vode (količine, zagađenje i virtuelna voda¹¹), korišćenje zemljišta, krčenje šuma, gubitak biodiverziteta i tokove otpada.

Podaci o upotrebi tehnologija za smanjenje otpada od hrane bi, takođe, predstavljali važan aspekt za istraživanje, kako bismo bolje razumeli kulturne i društvene faktore koji pozitivno ili negativno deluju na upotrebu tehnoloških potencijala (posebno digitalnih) za smanjenje otpada od hrane. Takođe, ovi podaci bi pružili i dubinske informacije o tehnološkim rešenjima koja već postoje, kao i uvid u potrebe za novim tehnološkim rešenjima koja će olakšati: procese preraspodele hrane, praćenja otpada od hrane i reciklaže.

Podaci o uticaju otpada od hrane na Ciljeve održivog razvoja Ujedinjenih nacija postavili bi okvir za dalje praćenje ciljeva održivog razvoja u vezi s pitanjem otpada od hrane, pre svega COR12 (Odgovorna potrošnja i proizvodnja), potcilj 12.3, indikator 12.3.2, ali bi dali doprinos i sledećim ciljevima održivog razvoja: COR2 (Svet bez gladi), COR9 (Industrija, inovacije i infrastruktura), COR11 (Održivi gradovi i zajednice), COR13 (Akcija za klimu) i COR17 (Partnerstvom do ciljeva).

¹¹ Virtuelna voda (latentna, ugrađena, skrivena voda) podrazumeva ukupnu godišnju količinu pitke vode neke sredine, iskorišćenu isključivo za upotrebu ljudi, odnosno za direktnu i indirektnu proizvodnju hrane i tipičnih industrijskih proizvoda – Allan, J. A. 1997. 'Virtual water': A Long-Term Solution for Water Short Middle Eastern Economies. British Association Festival of Science. University of Leeds. 9 September 1997.

Potrebe za novim istraživanjima (uzimajući u obzir Indeks otpada od hrane¹²)

Dolazak do podataka koji su identifikovani kao nedostajući zahtevao bi razvoj segmentiranog istraživačkog projekta ili niza projekata uokvirenih krovnim projektom. Projekti ove vrste trebalo bi da se sastoje od niza istraživanja za dobijanje podataka o različitim aspektima otpada od hrane u Beogradu. Cilj ovih istraživanja bio bi da se obezbede podaci koji nedostaju i da se osigura kvalitet koji će biti u skladu s nivoom 2 podataka u okviru Indeksa otpada od hrane. Tako će se postići zadovoljavajući stepen kvaliteta, a dobijeni podaci biće označeni kao podaci s visokim stepenom pouzdanosti.

Nova istraživanja bi trebalo da obuhvate, ali ne i da se ograniče na:

Nezavisna direktna merenja strukture otpada i otpada od hrane iz domaćinstava kako bi se utvrdile prosečne količine, specifične promenljive i drugi relevantni parametri. Ova direktna merenja bi, u svrhu izrade osnovne baze podataka, trebalo sprovesti nekoliko puta, u različitim periodima godine, kako bi se prikupili podaci o otpadu od hrane koji nastaje i tokom različitih praznika, kada se uobičajeno priprema velika količina hrane.

Socio-kulturološka istraživanja koja se bave faktorima ponašanja, ličnim i društvenim faktorima koji utiču na stvaranje otpada od hrane, uključujući i stavove prema upotrebi tehnologije kao alatu za smanjenje otpada.

Upitnici o donacijama hrane u sektorima maloprodaje hrane i ugostiteljstva.

Istraživanja o uticaju otpada od hrane na lokalnu životnu sredinu i ciljeve održivog razvoja.

Takođe, **segmentacija podataka** značajno bi pomogla u boljem razumevanju prikupljenih podataka u okviru svih potencijalnih studija i istraživanja u budućnosti. Ovakvim pristupom analizi podataka postoji značajna mogućnost za utvrđivanje ne samo geografskih ili demografskih implikacija i razlika u stvaranju otpada od hrane između urbanih i ruralnih područja već i razlika u: uzrocima, uticajima, kulturnim i društvenim faktorima.

¹² Food Waste Index – indikator koji meri ukupnu količinu bačene hrane na nivou država, [link](#)

Sva predložena istraživanja dala bi visokokvalitetne rezultate potrebne za sveobuhvatan pregled stanja otpada od hrane, pružila bi dovoljno podataka za modelovanje budućih trendova stvaranja otpada od hrane i doprinela bi daljoj novelaciji i razvoju metoda intervencija radi smanjenja otpada od hrane.

PREGLED STANJA, POSTOJEĆIH JAVNIH POLITIKA I INICIJATIVA U BEOGRADU

Koji su glavni uzroci nastanka otpada od hrane u Beogradu?

Domaćinstva

Istraživanje o stvaranju otpada od hrane u domaćinstvima¹³ delimično se bavilo uzrocima nastanka otpada od hrane i uobičajenim obrascima ponašanja potrošača.

Glavni razlozi stvaranja otpada hrane u domaćinstvima bili su: kvarenje hrane zbog prekomerne kupovine i prekomerne pripreme, praćeno nedostatkom želje (ispitanika ili članova porodice) da jedu nedovoljno svežu hranu (spremljenu juče ili prethodnih dana); nesigurnost u bezbednost konzumiranja hrane nakon njenog dužeg skladištenja, nezadovoljavajući kvalitet pripremljenog jela i promena planova vezanih za obrok (odlazak u restoran).

¹³ Centar za unapređenje životne sredine (2019), Koliko zaista bacamo hrane – Analiza istraživanja o bacanju hrane u domaćinstvima u Srbiji, [link](#)

Ugostiteljstvo

Ugostiteljski objekti predstavljaju jedan od značajnih izvora otpada od hrane u Beogradu. Nema dostupnih podataka o količini otpada od hrane nastalog u ovim objektima, ali prema dostupnoj studiji¹⁴ za sektor ugostiteljstva neki od glavnih uzroka su ipak definisani i istaknuti.

Prvi skup uzroka povezan je s kuhinjama ugostiteljskih objekata koji su primarni izvor neizbežnog otpada i uglavnom se sastoji od: kostiju, kože, ljuski i kora. Otpad koji se može izbeći se takođe pojavljuje u kuhinjama, a najčešći razlozi su nedostatak veština kuhinjskog osoblja i neodgovarajući kuhinjski alati. Drugi deo uzroka u vezi sa otpadom od hrane u kuhinji, koji se može izbeći, uzrokovan je: lošim planiranjem, neadekvatnim procedurama i neodgovarajućim skladišnim prostorom.

Drugi skup uzroka povezan je s hranom koja se poslužuje gostima. Otpad s tanjira je najčešći otpad od hrane, a sastoji se od jestivih ostataka koji nastaju usled velikih porcija, kao i nedostatka kulture da se ostaci obroka pakuju i ponesu. Međutim, budući da većina ugostiteljskih objekata nudi hranu putem *a la carte* menija, ove ostatke (nekada jestive) potrebno je svrstati u neizbežni otpad. Razlog za to su propisi o bezbednosti hrane, jer se ova vrsta hrane smatra delimično konzumiranom, pa se zato ne može koristiti za dalju ishranu ljudi ili životinja. S druge strane, deo (netaknute) hrane koja se služi kao švedski sto može se ponovo koristiti za ishranu ljudi i kategorisati kao otpad od hrane koji se može izbeći.

Maloprodajni sektor

Ne postoji nijedno istraživanje ili izvor podataka koji bi se mogli koristiti.

Ograničenja/implikacije istraživanja – Sve dostupne studije korišćene u svrhu ovog istraživanja nisu konačne i imaju ograničenja u pogledu prikupljenih informacija koje utiču na stvaranje otpada od hrane. Zapažen je i nedostatak kvantifikacije podataka.

¹⁴ GIZ (2019), Procena efekata uvođenja cirkularne ekonomije – Otpad od hrane u HORECA sektoru, [link](#)

Pregled javnih politika koje (delimično) regulišu pitanje otpada od hrane

Postojeći zakonodavni okvir u Republici Srbiji (na republičkom nivou, nivou grada Beograda i lokalnom nivou) ne sadrži nijedan zakon koji se direktno bavi pitanjima otpada od hrane. Uprkos činjenici da je Ministarstvo za socijalna pitanja najavilo formiranje Radne grupe za izradu Zakona o višku hrane u 2015. godini, dosad nije postignut napredak, a informacije o procesu izrade ovog zakona su nedostupne.

Nacionalne politike

Zakon o upravljanju otpadom

Zakon o upravljanju otpadom je krovni pravni akt koji uređuje pitanja otpada i upravljanja otpadom u Srbiji. Ovaj zakon uređuje: vrste i klasifikaciju otpada, planiranje upravljanja otpadom i subjekte koji upravljaju otpadom; odgovornosti i obaveze u upravljanju otpadom; uslove i proces izdavanja dozvola; prekogranično kretanje otpada; izveštavanje i baze podataka; finansiranje, nadzor i druga pitanja od značaja za upravljanje otpadom.

Zakon definiše otpad od hrane kao deo biorazgradivog otpada, zajedno sa zelenilom i otpadom iz parkova (član 5). Dalja klasifikacija (član 13) definiše otpad od hrane kao komunalni otpad – otpad koji po svom sastavu uključuje otpad iz domaćinstava (kuhinjski otpad), kao i ostali otpad koji je po prirodi ili sastavu sličan otpadu iz domaćinstava.

U ovom zakonu ugostiteljstvo se navodi kao jedan od proizvođača otpada od hrane i podleže njegovoj primeni, zbog čega ugostitelji imaju odgovornost da, između ostalog, prikupljaju i razvrstavaju nastali otpad, da ga predaju licu ovlašćenom za upravljanje otpadom, kao i da omogućće nadzor lokacija na kojima se proizvodi otpad.

Zakon propisuje da se otpad od hrane može tretirati aerobnom digestijom, kompostiranjem i anaerobnom digestijom za dobijanje metana.

Zakon o veterinarstvu

Zakon o veterinarstvu uređuje zaštitu i poboljšanje zdravlja i dobrobiti životinja, veterinarsku i sanitarnu kontrolu i uslove za gajenje i promet životinja, proizvoda i hrane životinjskog porekla, hranu za životinje i uslove za obavljanje veterinarske delatnosti.

Članom 135. Zakona o veterinarstvu propisano je da su osobe koje se bave aktivnostima koje stvaraju sporedne proizvode životinjskog porekla dužne da obezbede njihov prenos do najbližeg objekta za sakupljanje otpada ili do objekta u kojem se na neškodljiv način ovi proizvodi prerađuju ili uništavaju. Takođe, u obavezi su i da odvoje sporedne proizvode životinjskog porekla od kuhinjskog otpada biljnog porekla i da ih zasebno odlože.

Otpad od hrane za ishranu životinja takođe je definisan Zakonom (član 110): „Radi sprečavanja pojavljivanja zaraznih bolesti životinja izazvanih hranom životinjskog porekla, zabranjeno je organizovano sakupljanje i korišćenje otpadaka hrane (pomija), otpadaka hrane koja potiče iz međunarodnog transporta, kao i otpadaka koji potiču iz zdravstvenih ustanova, restorana društvene ishrane ili drugih organizacija u ishrani životinja.

U izuzetnim slučajevima dozvoljeno je korišćenje otpadaka hrane (pomija) za ishranu životinja na gazdinstvima koji se bave uzgojem životinja za sopstvene potrebe, ako je izvršena termička obrada. Poreklo ovih otpadaka može biti samo sa gazdinstva koje se bavi uzgojem životinja za sopstvene potrebe.“

Pravilnik o deklarisanju, označavanju i reklamiranju hrane

Ovaj pravilnik detaljnije propisuje uslove za: deklarisanje, označavanje i reklamiranje hrane. Pravilnik definiše obavezne podatke o hrani kao podatke koji se dostavljaju krajnjem potrošaču, u skladu sa ovim propisima i posebnim propisima koji uređuju određenu vrstu hrane.

Takođe, Pravilnik uređuje informacije o datumu isteka roka trajanja (član 8) i definisan je dvostruko – „najbolje upotrebiti do“ i „upotrebiti do“. Postoji jasna razlika između ova dva pojma (član 23) – „najbolje upotrebiti do“ je oznaka za kvalitet proizvoda opšte potrošnje, a „upotrebiti do“ kao rok za lako kvarljive vrste hrane. Hrana kojoj je istekao rok trajanja definisana je kao „neprikladna za ishranu ljudi“. Takođe, Pravilnik pruža informacije o datumu smrzavanja hrane (prilog 10) za određene vrste hrane, informacije o tome kako je pravilno skladištiti, kako je upotrebiti nakon otvaranja pakovanja i/ili koji je rok upotrebe nakon otvaranja.

Pravilnik o uslovima higijene hrane

Ovaj pravilnik detaljnije obrađuje uslove higijene hrane za sve subjekte koji posluju s hranom u svim fazama proizvodnje, minimalne prihvatljive standarde u upravljanju otpadom za ugostitelje i prava i obaveze ugostitelja u smislu sanitarne regulative. Takođe, propisuje obavezu odlaganja čvrstog otpadnog materijala na odgovarajući način (kontejneri ili kante s poklopcima istog kvaliteta, koji se nalaze u posebno određenom prostoru).

Pravilnik o načinu razvrstavanja i postupanja sa sporednim proizvodima životinjskog porekla

Odredbe ovog pravilnika primenjuju se na sporedne proizvode životinjskog porekla isključene iz lanca ishrane ljudi i proizvode životinjskog porekla koje je odgovorno lice odredilo kao sporedne proizvode životinjskog porekla.

Pravilnik zabranjuje upotrebu otpada od hrane kao stočne hrane bez prethodnog tretmana (član 93) ako dolazi iz restorana, kuhinja i kateringa (član 93, stav 5).

Životinjski ostaci iz kuhinje restorana definisani su kao sporedni proizvodi životinjskog porekla kategorije 3 i potrebno je da lice koji preuzima ove ostatke ima odgovarajuće dozvole Uprave za veterinu.

Javne politike grada Beograda

Lokalni plan upravljanja otpadom grada Beograda za period od 2021. do 2030. godine

Ovo je sveobuhvatni dokument o upravljanju otpadom za grad Beograd. Plan je 9. juna 2021. usvojila Skupština grada Beograda.

Lokalni plan upravljanja otpadom uključuje sve pojedinačne programe sakupljanja neopasnog i opasnog otpada iz domaćinstva, sakupljanje komercijalnog otpada, smanjenje biorazgradivog i ambalažnog otpada u komunalnom otpadu, upravljanje industrijskim otpadom, ponovnu upotrebu i recikliranje komponenti komunalnog otpada, programe razvijanja javne svesti i odgovornosti u upravljanju otpadom, kao i podatke o vrstama, količinama i poreklu ukupno nastalog otpada, koji će se koristiti ili odlagati na području grada Beograda.

Pozitivan aspekt ovog plana u odnosu na prethodni plan je u prepoznavanju otpada od hrane kao posebne kategorije komunalnog otpada. Takođe, ovaj plan prepoznaje cilj održivog razvoja Ujedinjenih nacija 12.3 i kriterijum postavljen za ovaj cilj: prepoloviti otpad od hrane po glavi stanovnika.

Planom nije predviđen razvoj infrastrukture za odvojeno prikupljanje otpada od hrane, čime će se nastaviti praksa odlaganja otpada od hrane sa ostalim mešovitim otpadom, a koji će biti prebačen na gradsku deponiju i spaljen u postrojenju za pretvaranje otpada u energiju kao deo biorazgradivog otpada.

Jedno od rešenja za otpad od hrane iz maloprodaje predloženo ovim planom jeste efikasniji rad na sprečavanju nastajanja otpada od hrane i povećanje donacija hrane, uvođenje dobrovoljne šeme za donacije hrane, pa čak i predlog da donacije hrane budu oslobođene PDV-a.

Takođe, Plan predviđa mere za upravljanje viškom hrane u koordinaciji s ministarstvima:

- organizovati kampanju za podizanje svesti o odgovornom upravljanju otpadom od hrane;
- uspostaviti IT platformu i aplikaciju za mapiranje i praćenje najvećih proizvođača otpada od hrane koja prikazuje i količine i lokacije odakle se višak hrane može redistribuirati;
- uspostaviti procedure i modele transporta, distribucije, sklopiti sporazume s velikim trgovačkim centrima i malim preduzećima, studentskim centrima i svim proizvođačima otpada od hrane;
- obezbediti i sprovesti kontrolu kvaliteta donirane hrane.

Ovaj skup preporučenih mera neće imati izvršnu snagu i njihovu implementaciju je potrebno pratiti, ohrabrivati i zagovarati u budućnosti.

Pregled postojećih inicijativa

Većinu inicijativa predstavljenih u ovom dokumentu pokrenule su organizacije civilnog društva i razvojni partneri. Aktivnosti koje ove inicijative sprovode kreću se od direktne pomoći ugroženim grupama do lobiranja i zalaganja za pozitivne promene u zakonodavstvu, kako bi se olakšalo doniranje i preraspodela hrane u Srbiji.

Posebno je važno napomenuti da opisane inicijative nisu usredsređene samo na samostalni rad, već imaju tendenciju da razvijaju i sprovode zajedničke projekte.

Banka hrane Beograd je humanitarna, neprofitna organizacija osnovana 2006. godine sa ciljem da doprinese smanjenju siromaštva, gladi i bacanja hrane. Banka hrane Beograd je članica Evropske federacije banaka hrane (FEBA¹⁵) od 2009. godine. Njihova glavna delatnost je prikupljanje hrane od prehrambenih kompanija, agroindustrije, trgovačkih lanaca hrane i distribucija najugroženijim kategorijama stanovništva kroz više od 200 društvenih institucija i organizacija.

Od 2007. do kraja 2020. godine, Banka hrane Beograd je preraspodelila 7.057,5 tona hrane u ukupnoj vrednosti od 7.389.050 evra. Većina donacija je hrana pred istek roka trajanja. Donacije Banci hrane Beograd rastu svake godine, kao i broj donatorskih kompanija i organizacija krajnjih korisnika.

Trenutno najveći donator Banke hrane Beograd je *Ahold Delhaize*, međunarodni maloprodajni lanac. Ova saradnja je sada proširena uz tehničku podršku Programa za razvoj Ujedinjenih nacija (UNDP). Internet portal tanjirpotanjir.rs napravljen je kako bi se širom Srbije olakšala preraspodela hrane iz *Ahold Delhaize* humanitarnim organizacijama, partnerima Banke hrane, i skratilo vreme potrebno za isporuku hrane iz maloprodajnih objekata krajnjim korisnicima. Više o ovom projektu možete pronaći u odeljku 3.

Veb-adresa organizacije Banka hrane Beograd je: bankahrane.org.rs.

Koalicija za dobročinstvo je grupa organizacija koje rade na poboljšanju zakonodavnog okvira za dobrotvorne svrhe i donacije u Srbiji. Koaliciju čine: Fondacija „Ana i Vlade Divac“, Trag fondacija, Smart kolektiv, Catalyst Balkans, Srpski filantropski forum, Forum za odgovorno poslovanje i Privredna komora Srbije.

U okviru Saveta za filantropiju predsednika Vlade Republike Srbije Koalicija za dobročinstvo je pokrenula formiranje Radne grupe za poboljšanje pravnog okvira za doniranje viškova hrane. Cilj rada ove Radne grupe je da ispita i usvoji preporuke u vezi s dvama važnim pitanjima o donacijama hrane. Prvo pitanje tiče se zakonodavstva koje komplikuje proces donacije hrane pred istek roka (zbog obaveze plaćanja PDV-a) i nakon isteka roka „najbolje upotrebiti do“, iako je takva hrana još neko vreme bezbedna za ljudsku ishranu. Drugo pitanje, osim što je regulatorno, delom je finansijske prirode i odnosi se na naplatu PDV-a na doniranu hranu, što ekonomski obeshrabruje prodavce i proizvođače da doniraju višak hrane i zbog toga često čekaju istek roka trajanja da bi uništili ovu hranu.

Cilj projekta **Ka boljem upravljanju otpadom od hrane u Republici Srbiji** je poboljšanje okvirnih uslova za sakupljanje i reciklažu otpada od hrane. Finansira ga nemačko Savezno ministarstvo za ekonomsku saradnju i razvoj. Partneri na projektu su Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (GIZ), Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj (NALED) i kompanija *Eso Tron*. Usled pandemije COVID-19 kraj ovog projekta odložen je do 30. juna 2022. godine.

Ovaj projekat se sprovodi kroz četiri radna paketa: 1) Usklađivanje politika i propisa u oblasti upravljanja otpadom od hrane; 2) Kampanja za podizanje svesti o odgovornom upravljanju otpadom od hrane; 3) Edukacija i podizanje svesti nacionalnih i lokalnih inspekcija o upravljanju otpadom od hrane i 4) Upravljanje sistemom prikupljanja otpada od hrane u javnim ustanovama i privrednim subjektima na nivou lokalnih samouprava.

Kroz projekat je dat predlog da se izmene odredbe Zakona o upravljanju otpadom koje se odnose na otpad od hrane, kao i Nacrt Pravilnika o biootpadu, koji je predlog zakonskog rešenja za postupanje s biorazgradivim kuhinjskim i restoranskim otpadom. Predložena izmena Zakona o upravljanju otpadom, kao i Nacrt Pravilnika o biootpadu predstavljeni su predstavnicima Ministarstva zaštite životne sredine i biće razmatrani u narednom periodu, nakon ublažavanja efekata koje je COVID-19 imao na sektor ugostiteljstva.

Veb-adresa projekta je: otpadodhrane.rs.

Projekat Food shifters: dobrovoljna šema za održivo upravljanje otpadom od hrane je jednogodišnji pilot-projekat sproveden u Beogradu, a koji je počeo u julu 2019. godine.

U partnerstvu sa UNDP-om u Srbiji i Gradom Beogradom, GIZ DKTI projekat je uspostavio dobrovoljnu šemu za otpad od hrane sa glavnim proizvođačima otpada od hrane u gradu Beogradu (trgovci na malo, restorani, hoteli, ugostiteljska preduzeća i javne ustanove poput bolnica i vrtića) kako bi se: preraspodelili viškovi hrane, koji su još uvek prikladni za ljudsku potrošnju, ali i omogućio lak pristup hrani posebno ugroženim društvenim grupama.

Projektne aktivnosti će takođe podržati grad Beograd u postizanju ciljeva Agende 2030.

Projekat je završen u junu 2020. godine. Podaci o digitalnoj platformi, aplikaciji i postignutim rezultatima nisu dostupni.

Centar za unapređenje životne sredine je neprofitna organizacija, osnovana 2008. godine u Beogradu. Ciljevi rada organizacije su: poboljšanje ekološki odgovornog ponašanja pojedinaca, aktivno učešće u društvenim procesima i implementacija multisektorskih aktivnosti za održiv, inkluzivan i pametan rast. Od 2016. godine organizacija se aktivno bavi pitanjima u vezi s bacanjem hrane, s fokusom na domaćinstva, kroz istraživanja, informisanje i obrazovanje, a takođe i lobira za uvođenje zakona koji će pomoći u borbi protiv bacanja hrane.

Centar je dosad uradio prvo zvanično istraživanje o otpadu od hrane u domaćinstvima u Srbiji. Ovo istraživanje se često koristi kao osnovna studija o otpadu od hrane. Na osnovu ovog istraživanja, Centar je sproveo kampanju za podizanje svesti, kako bi informisao i obrazovao javnost o pitanjima u vezi s bacanjem hrane, i kako bi navike građana usmerio na sprečavanje i smanjenje bacanja hrane. Kao producent i organizator Međunarodnog festivala zelene kulture, Centar za unapređenje životne sredine je započeo promociju filmova o otpadu od hrane na festivalu i događajima koji podržavaju ove aktivnosti. Za posetioce festivala i medije su 2016. godine organizovali prvu večeru od spašene hrane i tako skrenuli pažnju javnosti na ovo značajno pitanje.

Centar trenutno radi na novim istraživanjima i aktivnostima koje će se sprovesti do kraja 2021. godine.

Veb-adresa organizacije je: cuzs.org.rs

ULOGA TEHNOLOGIJE U SMANJENJU OTPADA OD HRANE

Digitalna transformacija i upravljanje je proces koji je u toku. Zbog nedostatka zakonodavstva koje direktno reguliše otpad od hrane, ne postoji sistematski pristup državnih institucija u razvoju tehnološke infrastrukture za praćenje i smanjenje otpada od hrane.

Međutim, preduzete su određene pozitivne aktivnosti u pogledu upotrebe digitalne tehnologije koje pokreću organizacije civilnog društva, kompanije i međunarodni razvojni partneri, dajući primer kako upotrebiti digitalne tehnologije za smanjenje ove vrste otpada.

Predstavljene digitalne platforme su nove i u ovom trenutku nije moguće proceniti njihov uticaj.

FoodShare je veb-platforma koja povezuje donatore i primaoca hrane, kao i volontere, kako bi se smanjio otpad od hrane. Cilj platforma je da pojednostavi donacije viška hrane s farmi i od drugih proizvođača hrane, distributera i trgovaca na malo, socijalno ugroženim grupama, tako što olakšava komunikaciju i logističke procese. *FoodShare* omogućava potpunu transparentnost u vezi s viškovima hrane i u vezi sa zajednicama kojima pomaže.

Donatori imaju mogućnost objavljivanja donacija, redovno ili jednokratno, kao i da biraju između širokog spektra primalaca donacija putem *FoodShare* platforme. Povezivanje donatora i primalaca donacije zasniva se na profilima donatora i organizacija primalaca, uključujući vrstu i količinu hrane koju doniraju ili koja im je potrebna, udaljenost i vreme potrebno za realizaciju donacije.

Platforma je deo Ploutos projekta, finansiranog u okviru programa Evropske unije Horizont 2020. Partner na projektu iz Srbije je organizacija *Foodscale hub*.

FoodShare platforma je pokrenuta u maju 2021.

Veb-adresa projekta je: <https://foodshare.foodscalehub.com/>

Tanjir po tanjir je platforma nastala u saradnji najveće maloprodajne kompanije u Srbiji *Ahold Delhaize* i Banke hrane Beograd, uz tehničku podršku Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP). Kreirana je za povezivanje prodavnica *Ahold Delhaize* s društvenim i humanitarnim institucijama koje direktno sarađuju s Bankom hrane Beograd. Cilj ove inicijative je da omogući da sveže voće i povrće brže i transparentnije stigne do korisnika.

Platformu je razvio tehnički tim UNDP Srbija, uz pomoć internih programerskih kapaciteta *Ahold Delhaize*, na blokčejn tehnologiji, što doprinosi bezbednosti i mogućnosti praćenja čitavog procesa. Platforma je dizajnirana tako da se može proširiti i prilagoditi uključivanju drugih trgovačkih lanaca i kompanija.

Od zvaničnog pokretanja, krajem februara 2021. godine do juna 2021. godine, 107 maloprodajnih objekata širom Srbije je uključeno u platformu, kao i 64 humanitarne organizacije koje distribuiraju hranu krajnjim korisnicima. Količina donirane hrane putem platforme, u navedenom periodu, iznosila je približno 147,27 tona. U budućnosti je planirano da se ovoj platformi pridruže i drugi veliki trgovci na malo i proizvođači hrane.

Veb-adresa platforme je: <https://tanjirpotanjir.rs/>

Projekat Food Shifters: Model održivog upravljanja viškom i otpadom od hrane je implementiran od strane DKTI programa Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju zajedno s Razvojnim programom Ujedinjenih nacija (UNDP) u Srbiji i Gradom Beogradom.

Putem digitalne platforme i aplikacije, mapiranje i praćenje glavnih proizvođača otpada od hrane pomoći će u sprečavanju bacanja hrane, prikazaće količine hrane i lokacije s kojih se viškovi mogu preraspodeliti. Ovo će poboljšati upravljanje otpadom od hrane i imaće direktan uticaj na smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte kroz smanjenje organskog otpada na deponiji, omogućiće ugroženim grupama (posebno ženama žrtvama nasilja i siromašnima u gradu) lakši pristup viškovima hrane od strane.

Projekat je završen u junu 2020. Podaci o platformi nisu dostupni.

Infrastruktura javne kuhinje (*Public Kitchen Infrastructure*) je internet portal koji olakšava pre-raspodelu hrane svakodnevnim praćenjem dostupne hrane, a namenjena je kompanijama, trgovačkim lancima i organizacijama koje imaju višak hrane, kao i organizacijama civilnog društva i humanitarnim organizacijama, i njihovim krajnjim korisnicima, kojima je potrebna hrana.

Ovo je prva takva aplikacija u Srbiji i napravljena je po ugledu na irsku aplikaciju *FoodCloud*.

Ovaj projekat je završen u drugoj polovini 2020. godine, a na osnovu neformalnih informacija, razlog je bio nedostatak interesa maloprodajnih kompanija i proizvođača za saradnju.

Ovaj projekat je sprovela nevladina organizacija „Donorum“.

Veb-adresa projekta je: www.donorum.rs.sr

PREPORUKE

Sprovođenje aktivnosti smanjenja bacanja hrane u Beogradu delimično zavisi od nacionalnog zakonodavstva u Srbiji. Postoji nekoliko karika koje nedostaju u zakonodavstvu koje je potrebno uspostaviti da bi se stvorio sistematski pristup u borbi protiv nastanka otpada od hrane:

- Zakon o viškovima hrane, koji će uspostaviti uslove za borbu protiv bacanja hrane i doniranje viškova hrane za ishranu ljudi;
- Promena propisa u vezi sa obeležavanjem roka trajanja kako bi se obezbedio duži vek trajanja bez ugrožavanja bezbednosti ili kvaliteta, i kako bi se pružile smernice i subjektima u poslovanju a hranom i potrošačima o razlici između termina „upotrebiti do“ (oznaka bezbednosti) i „najbolje upotrebiti do“ (oznaka kvaliteta);
- Nacionalna šema podsticaja koja bi imala povlašćenu poresku stopu za donacije hrane.

Šta potrošači mogu učiniti?

Potrošači primarno doprinose stvaranju otpada od hrane, a velike količine otpada se mogu izbeći. Najčešći uzrok nastanka otpada je ponašanje potrošača, koje zavisi od: svesti, stava, društvenih normi, kvaliteta i količine hrane, ali je takođe povezano i s ciljevima poput komfora i uštede novca. Neophodne su promene ponašanja pojedinaca i zajednice kako bi se smanjilo stvaranje otpada od hrane. Ove promene se dešavaju u svakodnevnom životu – kod kuće, na poslu, u restoranima, kafićima i hotelima.

Kada govorimo o svakodnevnim jelima spremljenim kod kuće, postoji pet područja u kojima bi stalno informisanje i edukacija doveli do unapređenja ponašanja: planiranje kupovine i pripreme obroka, kupovina, skladištenje, priprema i ishrana.

Planiranje u vezi sa hranom je korak koji se često zanemaruje. Dobro planiranje podrazumeva: planiranje obroka tokom cele nedelje, proveru zaliha hrane i pripremu liste za kupovinu pre kupovine.

Kupovina hrane kao proces ima nekoliko aspekata koji mogu uticati na smanjenje bacanja hrane. Da bi se smanjilo bacanje hrane, treba izbegavati sledeće radnje: prekomerna kupovina, impulsivna kupovina, kupovina u velikim supermarketima, kupovina u velikim pakovanjima, retki odlasci u nabavku i kupovina zasnovana na izgledu i mirisu proizvoda.

Čuvanje hrane **na odgovarajući način** takođe donosi pozitivne rezultate, a može se sažeti u nekoliko važnih aktivnosti: obezbeđivanje vidljivosti svih namirnica u frižideru ili ostavi, raspoređivanje sveže hrane pozadi i starije hrane napred, podešavanje odgovarajuće temperature u frižideru, zamrzavanje i upotreba smrznute hrane.

Priprema hrane je verovatno najvažnija faza u celom ciklusu. Navike pozitivatvno utiču na smanjenje bacanja hrane su: pripremanje adekvatnih količina hrane i izbegavanje pripreme prevelikih količina, upotreba ostataka hrane – za nove obroke ili zamrzavanje za buduću upotrebu, unapređenje veština kuvanja i razumevanje rokova trajanja hrane.

Ishrana nije samo egzistencijalna potreba, već i važan događaj u porodičnom životu, tradiciji i društvenom životu. Glavne navike koje utiču na stvaranje otpada od hrane u ovoj fazi su: nastanak otpada iz tanjira zbog velikih porcija, nepojedena hrana jer nije savršeno ukusna, jer ne miriše ili ne izgleda u skladu sa očekivanjima, kao i promena planova i ishrana van doma.

Šta donosioci odluka u Beogradu mogu učiniti?

Donosioci odluka imaju značajnu ulogu u sprovođenju nacionalnog zakonodavstva na lokalnom nivou kroz stvaranje lokalnih planova, programa i usluga za upravljanje celokupnim procesom upravljanja otpadom. Iako ne postoji odgovarajuće nacionalno zakonodavstvo koje se bavi otpadom od hrane, postoji niz radnji koje se mogu učiniti uz upotrebu postojećeg zakonodavstva.

Uvođenje odvojenog sakupljanja otpada od hrane predstavljalo bi napredak u odnosu na trenutno stanje, jer se otpad od hrane sada sakuplja s drugim mešovitim komunalnim otpadom. Ova odluka bi izazvala dodatne troškove za nabavku dodatnih kanti, vozila i transporta. S druge strane, sprovođenje ove aktivnosti bi pomoglo u prelasku na anaerobnu digestiju neizbežnog otpada od hrane, koja je efikasnija za proizvodnju energije, jer su proizvodi ovog procesa biometan, toplota i đubrivo. Takođe, ova odluka bi bila u skladu s dekarbonizacijom proizvodnje energije i smanjenjem zavisnosti od fosilnih goriva i podržala bi druge napore lokalnih i nacionalnih vlasti u ovom pravcu.

Pružnje podrške i/ili finansiranje skladišta za donacije i kapacitete organizacija koje se bave preraspodelom hrane. Grad Beograd upravlja velikim brojem nekretnina, a potencijalno se neka od njih mogu koristiti kao dodatni skladišni kapaciteti. Takođe, bilo bi korisno uvesti programe donacija za finansiranje troškova za infrastrukture s kontrolom temperature za skladištenje hrane namenjene preraspodeli.

Finansiranje obrazovnih programa i programa za podizanje svesti potencijalno može imati značajan doprinos smanjenju otpada od hrane. Ovi programi mogu obuhvatiti veliki broj različitih obrazovnih aktivnosti koje bi bile usmere prema različitim ciljnim grupama.

Podrška istraživanju i razvoju novih proizvoda, usluga i alata za borbu protiv bacanja hrane.

Šta mogu učiniti kompanije?

Poslovni sektor ima veliki udeo u stvaranju otpada od hrane. Za preciznije preporuke u ovom odeljku biće napravljena sledeća podela kompanija: maloprodaja i ugostiteljstvo, IT kompanije i druga preduzeća.

Maloprodaja i ugostiteljstvo

Sprečavanje i smanjenje bacanja hrane kao prioritet kompanije kroz bolje predviđanje potražnje, pružanje podsticaja za bolju saradnju među odeljenjima, postavljanje ključnih pokazatelja učinka za merenje smanjenja otpada, interne programe obrazovanja o pitanjima otpada od hrane u okviru kompanije, marketinške kampanje koje ne podstiču prekomernu kupovinu, promocija hrane „pred istek roka trajanja“ po sniženim cenama.

Obrazovanje potrošača je veoma važna aktivnost koju ova vrsta preduzeća takođe može da sprovedi, obično kao deo društvenoodgovornih aktivnosti. Obrazovani potrošači doprineće i smanjenju otpada u trgovini, a to će imati višestruki učinak na ponašanje potrošača kod kuće. Ove aktivnosti se mogu izvesti korišćenjem različitih komunikacionih kanala – preko promocija u prodavnicama, brošura, preko namenske obrazovne veb-stranice, kao i upotrebom društvenih medija.

IT kompanije

Tehnološka podrška za stvaranje digitalnih rešenja za borbu protiv bacanja hrane predstavlja način da alati budu dostupni različitim grupama korisnika. Poslednjih nekoliko godina u porastu je korišćenje mobilnih aplikacija za spiskove za kupovinu, nadgledanje namirnica u frižideru ili ostavi, pa bi ih trebalo stvarati i promovisati. Portalni za preraspodelu hrane, različiti aspekti praćenja hrane i otpada od hrane korišćenjem kombinovanih tehnologija i izvora podataka, upotreba veštačke inteligencije za potrebe modelovanja potrebni su kako bi i ovu oblast uveli u svet tzv. velikih podataka i lakše pribavili i obradili podatke o otpadu od hrane. IT kompanije mogu ponuditi svoje usluge širokom spektru zainteresovanih strana i upotrebiti svoje tehnologije za postizanje dobrih ciljeva.

Ostala preduzeća

Preduzeća koja se ne bave proizvodnjom i trgovinom hrane, i ne spadaju u kategoriju pružalaca tehnologije, mogu putem internih programa obrazovanja i podizanja svesti zaposlenih i menadžmenta sprečiti i smanjiti bacanje hrane na poslu. Ovo je posebno važno za kompanije koje imaju svoju kantinu u poslovnoj zgradi, ali čak i ako kompanije nemaju kantine, obrazovni programi mogu imati proširen efekat u smislu prenošenja znanja s pojedinca na porodicu, tj. iz kompanije u domaćinstvo.

Šta organizacije civilnog društva mogu uraditi?

Organizacije civilnog društva imaju važnu ulogu i doprinose umrežavanju, razmeni informacija i mogu poslužiti kao veza građana s donosiocima javnih politika. U ovu grupu spadaju i organizacije koje imaju aktivnu ulogu u preraspodeli hrane u lancu snabdevanja.

Razvoj programa obrazovanja i podizanja svesti može doprineti smanjenju otpada od hrane, posebno potrošača, ali bez ograničavanja na samo ovu ciljnu grupu. Širenje poruka i znanja putem radionica, konferencija, materijala, i u saradnji s medijima, povećalo bi napore u razumevanju problema bacanja hrane, rešenja i tačaka intervencije (kampanje za edukaciju potrošača, smanjenje otpada od hrane u školama, programi za ugostitelje itd.).

Istraživanje, prikupljanje i prilagođavanje informacija različitim zainteresovanim stranama i ciljnim grupama je aktivnost koja može doprineti boljem razumevanju šireg konteksta teme otpada od hrane. Stavljanje podataka u specifičnu, ali jasnu perspektivu pomaže u informisanju, obrazovanju i smanjenju stvaranja otpada od hrane (najbolje prakse za restorane, smanjenje otpada u kompanijama s kantinama, podaci za pojedine sektore o količini otpada od hrane, uzroci nastanka otpada od hrane itd.).

Zagovaranje je još jedna važna aktivnost organizacija civilnog društva. Učešće na konsultativnim sastancima, u radnim grupama za izradu dokumenata o javnim politikama, doprinosi na javnim raspravama, pomaganje kreatorima javnih politika ne samo u izradi visokokvalitetnog dokumenta već i u inkluzivnom razvoju javnih politika. Aktivnosti zagovaranja mogu uključivati i učešće na konferencijama, javnim diskusijama i pojavljivanje u medijima, što pomaže informisanju javnosti o potrebama za sistemskim promenama (stvaranje novih zakonodavnih rešenja) i ograničenjima postojećeg zakonodavstva (zalaganje za označavanje datuma kako bi se produžio rok trajanja proizvoda, naglašavanje potrebe za Zakonom o viškovima hrane, zalaganje za povoljniju politiku oporezivanja donacija hrane).

Šta mediji mogu uraditi?

Mediji mogu učiniti mnogo u cilju širenja informacija široj javnosti o problemu otpada od hrane. Segmentacija medija nije potrebna, jer svaka vrsta medija ima svoju publiku.

Izveštavanje u vestima je način za dolazak do veoma velike publike. Pitanja u vezi sa otpadom od hrane treba pratiti i izveštavati o njima, od globalnog do lokalnog konteksta, kao i u vezi s celokupnim lancem snabdevanja. Stalno održavanje teme u vestima, novim ili ažuriranim informacijama, pomoglo bi da se pitanje otpada od hrane stalno nalazi u javnom prostoru i podiglo bi nivo informisanosti i znanja građana o bacanju hrane i aktivnostima koje mogu sprovesti kako bi smanjili bacanje hrane u svakodnevnom životu.

Serijali tematskih TV i radio emisija i članaka prevazilaze osnovno informisanje i dublje se bave temom. To je dobra mogućnost za informisanje o brojnim aspektima u vezi sa sprečavanjem i smanjenjem otpada od hrane, a ciljne grupe su one koje imaju lične ili poslovne interese u ovoj oblasti, kao i građani na koje je pozitivno uticao osnovni nivo informisanja.

Šta razvojni partneri mogu uraditi?

Razvojni partneri imaju važnu ulogu u pomaganju državi da ispuni svoje međunarodne obaveze i uslove za pristupanje EU. Oni rade s Vladom, drugim razvojnim partnerima, civilnim društvom i lokalnim zajednicama, a radi identifikovanja lokalnih rešenja za suočavanje s nacionalnim i globalnim izazovima. Pitanja otpada od hrane su na agendi razvojnih partnera i zbog njihove stručnosti i iskustva u ovoj oblasti ovim pitanjima pridaju veću pažnju.

Prenos znanja jedna je od ključnih uloga razvojnih partnerstava. Organizacije poput agencija Ujedinjenih nacija, Svetske banke, Nemačke međunarodne saradnje (GIZ) i sličnih, imaju snažan potencijal u prenošenju znanja i iskustava u sprečavanju nastanka otpada od hrane i prilagođavanju projekata koji su pokazali dobre rezultate u drugim zemljama, a takođe mogu doprineti razvoju lokalno specifičnih projekata.

Podrška u finansiranju projekata koji se bave otpadom od hrane takođe je jedna od ključnih uloga razvojnih agencija. Dnevni red Vlade ili lokalnih samouprava često može zaostajati za trenutnim globalnim ili regionalnim inicijativama, poput borbe protiv bacanja hrane, pa mogu nedostajati sredstava za određene teme. Razvojni partneri bi, u ovom slučaju, premostili ovaj nedostatak i umanjili jaz između potreba i ograničenja, pomogli lokalnim samoupravama da započnu ili ubrzaju rad na projektima koji se bave otpadom od hrane.

Tehnička partnerstva su takođe od izuzetne važnosti kako bi se pružila bolja podrška Vladi, lokalnim samoupravama i različitim akterima da se ubrza napredak ka ispunjenju ciljeva održivog razvoja, u ovom slučaju potcijlja 12.3.

